

Zeitschrift: Der Geschichtsfreund : Mitteilungen des Historischen Vereins Zentralschweiz

Herausgeber: Historischer Verein Zentralschweiz

Band: 2 (1845)

Artikel: Beweisetitel zur Begründung der ältesten Geschichte Rathhausens (1181-1298)

Autor: [s.n.]

DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-109429>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 17.08.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

B.

Beweistitel

zur

Begründung der ältesten Geschichte Rath- hausens.

1.

1181—1185, 27 Wintermonat.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Lucius Episcopus Servus Servorum dei Venerabilibus fratribus Archyepiscopis et Episcopis et dilectis filiis Abbatibus | prioribus et aliis ecclesiarum prelatis ad quos littere iste prevenerint, Salutem et apostolicam benedictionem. Audivimus et audientes mirati sumus, quod cum fratribus domus de Altaripa et omnibus | Cisterciensis ordinis a patribus et predecessoribus nostris concessum sit, et a nobis ipsis postmodum confirmatum, ut de laboribus quos propriis manibus aut sumptibus excolunt, nemini | decimas solvere teneantur, quidam ab eis nihilominus contra indulgentiam Sedis apostolice decimas exigere presumant, et sinistra interpretatione apostolicorum priuilegiorum capitula pver- | tentes asserunt de novalibus intelligi debere, ubi de laboribus est inscriptum, Ceterum manifestum est omnibus qui recte sapiunt perversam esse interpretationem huiusmodi et intellectioni | sano contrariam cum iuxta capitulum illud a prestatione decimarum tam de terris quas deduxerunt vel deducunt ad cultum, quam etiam de terris cultis quas propriis manibus vel sumptibus | excolunt, sint penitus absoluti. Nam si de novalibus tantum Romana Ecclesia intelligi voluisse, ubi ponitur de laboribus, de novalibus poneretur, sicut in privilegiis quorundam apponitur | aliorum, unde quoniam ad commune detrimentum

Ecclesie non est dubium redundare, si contra statuta sedis apostolice impune se posse venire, quis credat, que obtinere debent perpetuam firmatatem, ne contra iam dictos fratres malignandi materiam ex hoc quisquam assumat, et quomodolibet ipsos contra iusticiam molestandi, per apostolica vobis scripta precipiendo mandamus, | quatinus omnibus qui sub uestra potestate consistunt, auctoritate uestra districtius prohibere curetis, ne a fratribus iam dictis sine aliis omnibus eiusdem ordinis in vestris Episcopatibus conmorantibus, de novalibus seu aliis terris quas propriis manibus aut sumptibus excolunt vel animalium nutrimentis decimas presumant aliquatenus extorquere. Si qui vero Canonici, | Clerici, Monachi vel layci contra priuilegia sedis apostolice predictos fratres decimarum exactione grauauerint, appellatione remota, laycos excommunicationis sententia procellatis, clericos autem ab officio suspendatis, et tam excommunicationis quam suspensionis sententiam faciatis usque ad dignam satisfactionem inuiolabiliter obseruari. Ad hec presentium vobis auctoritate precipimus, quatinus | si qui in fratres prescripti ordinis manus violentas iniecerint, eos accensis candelis excommunicatos publice nuncietis et faciatis ab omnibus sicut excommunicatos districtius euitari, | donec congrue faciant predictis fratribus, et cum litteris dyocesani Episcopi rei veritatem continentibus apostolico se conspectui representent, Noueritis preterea eis indulatum, | ut in causis suis quas vel ipsi adversus alios vel alii adversus eos habuerint, liceat eis fratres suos ydoneos ad testificandum adducere atque ipsorum testimonio propulsare | violentiam et iusticiam vendicare. Datum Velletra. v. kl. Decembris. 1)

2.

1245.

(Eistercienserinnen in Rathhausen.)

In nomine domini Amen. Anno ab incarnatione domini. M. CC. XLV. Indictione prima. Licet pietas ualeat ad omnia et ad omnes, illa tamen caritatis opera que ad religionis | institutionem intentione pia domino erogantur, merentur maioris meriti cumulum et gratiam impetrare. Nouerint igitur fideles in domino

1) Dieser päpstliche Erlass ist nicht in Original, wohl aber in einer Abschrift, beglaubiget und bestiegelt durch Bischof Rudolf von Constanz, vorhanden.

Dat. Basilee Anno domini MCCLXXXIX. viii. kl. Sept. Ind. ij.

vniuersi, quod Petrus | dictus Sartor Lucernensis, premium in Reittaholz quod ad uniuersitatem incolarum in Ebinkon, ratione proprietatis et possessionis pertinebat ex antiquo, sororibus in Reittaholz- | beate uirgini ibidem iugiter famulantibus, pro sexaginta libris in suorum remedium peccatorum, per manum et consensum Heinrici de Heidegge, et Cvnradi filii ipsius | aduocatorum, ab vniuersitate prelibata salubriter comparauit, cum omni iure perpetuo possidendum, de quo predio annis singulis decem solidi persoluuntur, quoadusque aliquod | premium comparabitur quod solidos decem singulis annis reddet. Ut autem emptio antedicta maioris roboris obtineat firmamentum, idem premium monasterio Capelle | Cisterciensis ordinis taliter contulit, ut a Reuerendis in Christo abbate et fratribus maiori protectione et spirituali consolatione uberiori floreant, et spiritualiter reficiantur ab eisdem. | Uerum quoniam advocatia predii antedicti quam in eisdem bonis Heinricus miles et Cvonradus filius suus de Heidegge a celsitudine imperiali antea obtinebant, et ante | multa tempora emptionis huiusmodi Imperatori tunc temporis resignarunt, a cuius manu pro se et pro fratribus in Hilhkilchon, frater Gottefridus Magister domus | eandem receperat perpetuo possidendam, milites antedicti pro censu annuo ab eisdem magistro et fratribus postmodum resumpserunt. Ceterum quia spiritus ubi | et quando uult spirat, milites supradicti dictam Aduocatiam de consensu magistri domus et fratrum in Hilhkilchon zelo caritatis succensi, libere et sine contradictione | aliqua contulerunt, sororibus memoratis ad gloriam crucifixi. Prenominati quoque milites et vniuersitas sepedicta, omni exceptioni et iuri, siue cauillationi, quibus huiusmodi venditio vel donatio in posterum posset aliquam calumpniam sustinere, pro se et suis heredibus penitus renunciarunt. Ad huius etiam emptionis, venditionis, | et donationis plenariam assertionem et fide dignam, ut omnia inconcussa permaneant in futurum, presens instrumentum Abbatis Capelle, Domus deutonice in Hilhkilchon, | Magistri C. Plebani Lucernensis, ¹⁾ Aduocatorum de Heidegge, et Ciuium Lucernen-sium sigillorum munimine est feliciter communitum. Facta est autem huiusmodi venditio et donatio | sepefate in cimiterio Ebinkon multis presentibus quorum nomina subnotantur. Wernherus miles

¹⁾ Heißt Chuno laut Siegel.

de Liela. Waltherus Scultetus de Hvnwile. Nicolaus Scheli. |
Cvnradius super muro. Petrus et Heinricus Sartores. Petrus de
Sindes. Heinricus de Aspe. Cvnradius de Ebinkon. isti sunt testes
et alii quam plures.

3.

1245.

(Eistercienserinnen in Rathhausen.)

Vniuersis tam futuris quam presentibus, presens scriptum inspecturis, Heinricus de Heide- | ca, et Chvonradus filius suus, in vero salutari salutem, et eternam in domino | benedictionem. Cum obliuio sit inimica memorie, que aguntur in tempore, ne labantur | cum tempore, litteris commendantur. Norint igitur quibus nosse oportunum fuerit, quod ego. H. | de Heideco, et C. filius meus, feodum predii in Reitholc, a domino Imperatore nobis | concessum, fratribus de Hilschilchun, a manu Imperiali privilegiatis, pie resignauimus, | dictum feodum a memoratis fratribus pro censu annuo resumentes, Post hec nominati | fratres petitioni nostre concesserunt, quod aduocatiam, et jus prescripti feodi, ex | consensu dictorum fratrum; claustro Capelle, et Sororibus in Reitholc, que proprietatem sepe | dicti feodi ab heredibus eiusdem perenniter absolutam, lx. libris persoluerint, libere contu- | limus, perpetuo possidendum, cautione juramenti interposita nulla nobis nec nostris succes- | soribus, justicia in dictis possessionibus reseruata. Hujus rei testes sunt, Wernherus | de Liela, Waltherus de Hvnwile, Nicolaus Schaeli, Chovnradus super muro, | Petrus et Heinricus sartores, Petrus de Sinnes, Heinricus de Aspe, Chovnradus | de Aebinchon, et alii quam plures. Ne autem hanc causam postmodum calupniatoris | impugnet malicia, presentem paginam sigilli nostri munimine dig- | num duximus roborandam. Acta sunt hec anno domini. M. CC. XL. v. Indicti- | one prima. In cimiterio Aebinchon. ¹⁾

¹⁾ Das Siegel der Truchseß von Heideck hat in Abbildung die Beilage, Tab. I. Nro. 1. — Es unterscheidet sich von dem Geschlechtsstiegel Heinrichs dadurch, daß dieses (Urf. 28 Heum. 1259) wohl einen Hut, nur in kleinerer Form, führt, und daß die Umschrift dahin lautet: † S. Hainrici. De. Heidecce.

4.

1245.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

In nomini domini amen. Notum sit omnibus hanc paginam intuentibus, quod ego frater Govthefridvs procurator domvs tevthonice in Hiltschil- | chen, consilio fratrum et propter vtilitatem domus nostre, et quia ratio potentium hoc exigebat, possessiones nostras in Reitholt cum | aduocatia quas annuente gratia nostri imperatoris, dei providentia Friderici, A reuerendis militibus, Henrico et Chvronrado | de Heidecha ministerialibus sacri imperii, a quo in dictis possessionibus infeodati, ecclesie nostre donatum iusto tytulo per gratiam pos- | sedimus. Dictas autem possessiones ad petitionem predictorum militum vt dictum est, Reverendo in Christo abbati et conuentui de capella ordinis | Cisterciensis constantiensis diocesis nomine sororum in dicto loco deo famulantium cum omni jure concessimus, contulimus contradidimus donauimus dedimus | cum plena proprietate et libertate, in perpetuum possidendas. Manifestum vero et publicum esse volumus, quod heredes dictarum possessionvm | omni ivre hereditario quod ipsis et suis successoribus competebat, vel competere videbatur, in manvs predictorum religiosorum, pro. lx. | libris legalis monete, omni dolo et fraude postposita resignauerunt. Ut autem hec rata sint et imperpetuum inconuulsa permaneant | sigilli nostri munimine roborauius. Acta sunt hec anno domini. M. CC. XL. V. Testes autem quorum consilio et presentia facta sunt hec | Waltherus minister, petrus cissor et frater suus Henricus, et Henricns dictus chrevwelli, chvronradus ader mvore, Wernherus lambeli, | schelinus, volricus de waltwile, petrus de sins, et alii quam plures fide digni, quorum nomina sint in libro vite Amen. ¹⁾)

5.

1251, 14 März.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

E. dei gratia Constantiensis Episcopus, feminis religiosis in Christo dilectis, Magistre et Conuentui in parochia lucernensi, in

¹⁾ Eine durch Bischof Eberhard von Constanz beglaubigte Abschrift dieses Briefes liegt ebenfalls besiegelt vorhanden. Dat. Constantie Anno domini.

M. CC. LVII. iiiij. Non. Jvnii. (2 Brachm.)

loco qui ex nunc domus consilii dici debet, Cisterciensis | ordinis, regulam professis, Salutem in omnium saluatorem. Licet ex iniuncto nobis officio pastorali teneamur omnibus nobis commissis, tam in spiritualibus quam in tempo - | ralibus quantum nobis desuper datum fuerit prouidere, eis tamen tenemur specialius consilium et auxilium impertiri, que se totos imperpetuum holocaustum deo desiderant | salubriter immolare. Igitur deuotis vestris nuper precibus inclinati, bonorum usi consilio uobis auctoritate ordinaria presentibus indulgemus, ut liceat uobis in loco | superius nominato secundum regularis discipline obseruantiam et institutiones ordinis iam predicti simul domino iugiter famulari, presertim cum eundem ordinem romana ecclesia noscatur sollempniter approbasse, vobis fauore religionis et deuotionis uestre nichilominus concedentes, ut in eodem loco oratorium in quo | celebrentur uobis et faciatis diuina et officinas necessarias construatis, secundum quod obseruantiam ordinis vestri Cisterciensis et regule magis videbatur | expedire. Ita quod etiam liceat vobis personas conventus vestri cum vestra familia in vestro cimiterio sepelire, in omnibus tamen aliis parochialis ecclesie | saluo iure. Insuper etiam possessiones et omnia bona que ad presens iuste et rationaliter possidetis vel infuturum dante domino poteritis adipisci, firma | vobis et penitus maneant illibata, Reuerendo in Christo Abbatи de Capella, ordinis Cisterciensis suisque successoribus prouisionem et regimen uestri ac mona - | sterii vestri in spiritualibus et temporalibus totaliter committentes. vt autem hec perpetuo maneant firmiora, hanc vobis paginam in huius facti testimonium | sigilli nostri munimine roboratam. Si quis uero, quod absit, huic constitutioui et indulgentie nostre indebite presumpserit obuiare, De - | struat examen hunc summi iudicis amen. Datum Constantie pridie Iduum Marcii, Anno domini M. CC. L. primo.

6.

1254, 19 Augustmonat.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Innocentius Episcopus Seruus Seruorum Dei. Dilectis in Christo filialibus, Magistre et Conuentui Monasterii in Parrochia Lucernensi, in Loco qui domus Consilii dicitur, obseruantibus Cisterciensis ordinis instituta, Constantiensis diocesis, Salutem et apos-

tolicam benedictionem. Petitione uestra nobis exhibita continebat, quod Venerabilis frater noster.. Constantiensis Episcopus | ordinaria vobis auctoritate concessit, ut in loco ipso in quo nunc degitis, libere possetis secundum regularis discipline obseruantias et institutiones Ci - | sterciensis ordinis, simul domino famulari, concedens nichilominus uobis in religionis fauorem, ut in loco eodem Oratorium in quo celebrentur uobis diuina, et Offi - cinas necessarias, iuxta formam et modum ejusdem ordinis, construi faceretis . ita quod liceat uobis personas uestri conuentus et familie in ipsius Oratorii Cimiterio cum | decesserint sepelire, in omnibus tamen parochialis Ecclesie jure saluo. Possessiones quoque ac alia omnia bona que impresestiarum iuste et rationabiliter possidetis, | aut in futurum justis modis prestante domino poteritis adipisci, ut firma uobis et illibata permaneant, eadem auctoritate, uobis et per uos | Monasterio uestro concessit. Preterea dictus Episcopus regularem prouisionem circa salubrem statum uestrum, et eiusdem Monasterii, tam in spiritua - | libus quam in temporalibus.. Abbatis de Capella predicti ordinis Constantiensis diocesis, et Successorum eius cure commisit . prout in patentibus ipsius Episcopi litteris | suo sigillo munitis dicitur plenius contineri. Nos igitur uestris supplicationibus inclinati, quod super hiis ab eodem Episcopo pie ac prouide factum est, et | in alterius preiudicium non redundat, ratum habentes et gratum, illud auctoritate apostolica confirmamus, et presentis scripti patrocinio communimus. | Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpse - | rit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se mouerit incursum. Datum Anagnie xiiij kl. Septembris | Pontificatus nostri Anno duodecimo.

7.

1254, 24 Augstmonat.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Innocentius episcopus seruus seruorum dei, Dilectis in Christo filiabus . . Magistre et Sororibus de Domo Consilii | Constantiensis diocesis, Cisterciensis ordinis instituta seruantibus, Salutem et apostolicam benedictionem. Licet is de cuius | munere uenit, ut sibi

a fidelibus suis digne ac laudabiliter seruiatur, de habundantie pietatis sue que me - | rita supplicum excedit et uota, beneservientibus multo maiora retribuit quam ualeant promereri, nichilominus | tamen desiderantes reddere domino populum acceptabilem, fideles Christi ad complacendum eis, quasi quibusdam illectiuis | muneribus, indulgentiis scilicet et remissionibus inuitamus, ut exinde reddantur diuine gratie aptiores. Cupien - | tes igitur ut ecclesia uestra congruis honoribus frequentetur, omnibus uere penitentibus et confessis qui ecclesiam ipsam | in Assumptione et Nativitate beate virginis Annis singulis uenerabiliter visitaverint, de omnipotentis dei | misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, Quadraginta dies de in - iuncta sibi penitentia misericorditer relaxamus. Datum Anagnie viij kl. Septembris. | Pontificatus nostri anno duodecimo.

8.

1254, 5 Herbstmonat.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Innocentius episcopus seruus seruorum dei, Dilectis in Christo filialibus . . Magistre et Conuentui Monasterii de domo Consilii | Constantiensis diocesis, Cisterciensis ordinis instituta seruantibus, Salutem et apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur quod iu | stum est et honestum, tam uigor equitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri, ad | debitum perducatur effectum. Ea propter dilecte in domino filie uestris iustis postulationibus grato concurren - | tes assensu, personas uestras et locum in quo diuino uacatis obsequio, cum omnibus bonis que impresentiarum rationa - | biliter possidet, aut in futurum justis modis prestante domino poterit adipisci, sub beati Petri et nostra pro - | tectione suscipimus, Specialiter autem terras, possessiones, ortos, virgulta, et alia bona uestra, sicut ea omnia iuste | ac pacifice possidetis, uobis et per uos Monasterio uestro, auctoritate apostolica confirmamus, et pre - | sentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre pro - | tectionis et confirmationis infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare pre - | sumpserit, indignationem omnipotentis dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum

eius se nouerit incursum. Datum | Anagnie, Nonis Septembris,
Pontificatus nostri Anno duodecimo.

9.

1257, 9 Jänner.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Alexander episcopus seruus servorum dei. Dilectis filiis . .
Abbati Cisterci eiisque Coabbatis in Generali Capitulo congregatis. Salutem et apostoli - | cam benedictionem. Viam uite presentis, dilecte in Christo filie . . Magistra et Sorores de domo Consilii Constantiensis diocesis, que non sunt | alicui obseruantie regulari astricte, hostium inuisibilium obsessam incuribus aduententes, ducatus uestri cupiunt muniri presidio, | per quod a venantium erepte laqueis, peruenire possint ad patriam perpetue claritatis. Nos itaque iutuitu deuotionis earum | vniuersitatem uestram attente rogandam duximus et monendam, per apostolica vobis scripta districte precipiendo mandantes, quati - | nus dictas Magistras et Sorores, que sicut accepimus, consistunt et habent, unde uiuere valeant, sub Clausura, non obstantibus | aliquibus indulgentiis seu litteris uobis ab apostolica sede concessis, pro diuina et nostra reuerentia, uestro incorporare ordini procure - | tis, cuius hactenus instituta per decem annos et amplius laudabiliter obseruasse dicuntur. Sic ipsas in semitam man - datorum domini dirigentes, ut una nobiscum comprehendant glorie bravium, quod divina parauit pietas, meritis | electorum. Ceterum alicui Abbati predicti ordinis uestris detis litteris in mandatis, ut curam gerens earum, ipsas opor - | tunis temporibus visitet et corrigat, ac iuxta eiusdem ordinis instituta monasticis instruat disciplinis, Salvo iure Venerabilis fratris nostri . . Constantiensis Episcopi, loci diocesani, in hiis que non obvient supradicti ordinis institutis. Datum Laterani | v. Iduum Januarii. Pontificatus nostri anno Tertio.

10.

1257, 21 Weinmonat.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Frater R. Abbas de Capella, Omnibus presentem Litteram inspecturis, salutem bonam et subscripte rei noticiam. Nouerint vniuersi | quod cum Lis seu questio inter religiosas in Christo semi-

nas . . Magistram videlicet et Conuentum Sororum de Domo consilii | ex vna , et Communitatem rusticorum de villa Buochrein , ex altera parte uerteretur , super terminis seu divisione silue que | Reitholze nuncupatur , que inter domum predictarum sororum , et prefatam villam sita est , et multi viri prudentes a partibus ad memoratam siluam , seu nemus essent vocati , ut de veritate rei seu iure parcium cognoscerent , et plenius distinguerent . dicte partes | eorumdem prudentum consilio , seu instructione inducti , recongnoverunt , quod illa pars silue que vicina est prenotate uille , et | distinguitur per lapides dictos vulgariter Marstein ibidem positos , quemadmodum si funes ab uno ad alium essent pertensi , | ad prefatam Communitatem pertinebat et pertinet , et quod altera pars eiusdem silue prelibatis sororibus magis vicina ad ipsas | sine contradictione spectabat et pertinet . Huius rei testes sunt Cvnradus cantor seu Monachus de Capella ; De Emmen H. | viceplebanus , Heinricus villicus , B. frater villici , Vlricus de Walcwile et Cvonradus de Campo ; de Ebinchon Arnoldus | minister , volricus ioculator , Cvonradus de Ripa , Petrus , Nicolaus , Volricus Longobardus , et Johannes Holzach ; de Buoch - | rein Walterus minister , Volricus minister , et filius suus Volricus , Heinricus de Monte , Rvdolfus filius suus , Arnoldus de fonte , | Rudolfus de Mose , et alii quam plures . Ut autem premissae distinctionis seu divisionis recognitio non possit in - | posterum oblivisci , duo paria Litterarum ad petitionem parcium conscripta Sigillo nostro et Sigillo Communitatis ciuum | Lucernensium partibus tradidimus roborata . Acta sunt hec in supradicta silua Reitholze . Anno domini . M. CC. | L. Vij. xiii. kl. Nouembris. xi. Miliu m Virginum .

11.

1259.

(Bürgerbibliothek Lucern.)

Anno Domini . M. CC. LVIII . Dedicatum est hoc Monasterium dictum in Rathusen a Venerabili Eberhardo Constantiensi Episcopo in honore gloriose Virginis Marie . Eodem die et anno dedicatum est hoc altare majus in honore eiusdem gloriose virginis Marie , Sancti Petri Apostoli , Sancti Johannis Evangeliste , et sancti Nicolai Confessoris . Et hec sunt reliquie in ipso altari conservate , Nempe de ligno crucis Domini , de vestimentis domini , de

vestimentis gloriose virginis marie matris eius, de loco in quo Dominus sedit quando docebat discipulos suos orationem dominicam, Reliquie sancti Petri apostoli, de Sepulchro domini, Sancti Mauricii et Sociorum eius, Sancti Petri Mediolanensis, Sanctorum innocentium, S. Nicolai confessoris, S. Lucie virginis et martiris, S. Apolonie virginis et Martiris, S. Vndecim milium uirginum et Martirum. ¹⁾)

12.

1259, 15 Mai.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Alexander episcopus seruus seruorum dei. Dilectis in Christo filiabus . . Abbatisse et Conuentui Monasterii in | Rathusen prope Lucernam, Cisterciensis ordinis, Constantiensis diocesis, Salutem et apostolicam benedictionem. Deuotionis uestre pre - cibus inclinati, presentium uobis auctoritate concedimus, ut possessiones et alia bona mobilia et immo - | bilia que liberas personas sororum mundi relicita uanitate ad vestrum monasterium conuo - | lantium et professionem facientium in eodem iure successionis uel alio iusto titulo si remansissent in | seculo contigissent, et ipse potuissent libere aliis erogare rebus feudalibus dumtaxat exceptis, ualeatis petere | recipere ac etiam retinere. Nulli ergo omnino Hominum liceat hanc paginam nostre concessionis in - | fringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis | dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursum. Datum Anagnie Idibus Maii. | Pontificatus nostri Anno Quinto.

13.

1259, 24 Brachmonat.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Alexander episcopus seruus seruorum dei. Universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis, Salutem et apostolicam be-

¹⁾ Diese Angabe steht wörtlich in R. Chats Collectaneen; Lit. N. fol. 166. — Der Schreiber hat den Weihetag zu setzen vergessen. Wenn man aber weiß, daß der Bischof vom 23 bis 25 März in St. Urban sich aufhielt, und das Kloster sammt den verschiedenen Altären dort weihte, (Archiv St. Urban) so ist anzunehmen, er habe auch um dieselbe Zeit auf seiner Hirtenreise in Rathhausen sich eingefunden, und daselbst bischöfliche Verrichtungen ausgeübt.

nedictionem. Licet is de | cuius munere uenit, ut sibi a fidelibus suis digne ac laudabiliter seruiatur, de habundantia pietatis sue, que merita | supplicum excedit et uota beneservientibus multo majora retribuat quam valeant promereri, desiderantes tamen nichilomi- | nus reddere populum acceptabilem domino, fideles Christi ad complacendum ei quasi quibusdam illectiuis muneribus, indulgentiis | scilicet in remissionibus imutamus, ut exinde red- dantur diuine gratie aptiores. Cupientes igitur ut Ecclesia Mona- sterii | sancte Marie in Rathysen prope Lucernam, Cisterciensis ordinis, Constantiensis diocesis, congruis honoribus frequentetur, | omnibus vere penitentibus et confessis qui ad eandem Ecclesiam in festo sancte Marie uirginis et dedicatione ipsius ecclesie | causa deuotionis accesserint, annuatim de omnipotentis dei misericordia et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius aucto- | ritate confisi, Centum dies de iniunctis sibi penitentiis misericorditer relaxamus. Datum Anagnie | viij Kl. Julii Pontificatus nostri Anno Quinto.

14.

1259, 24 Brachmonat.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Alexander episcopus seruus seruorum dei. Dilectis in Christo filiabus . . Abbatisse et Conuentui Monasterii sancte Marie in Rathusen | prope Lucernam Cisterciensis ordinis Constantiensis diocesis, salutem et apostolicam benedictionem. Necessitatibus uetsris benigno compatientes affectu, | ut de usuris rapinis et aliis male acquisitis, dumodo hii quibus ipsorum restitutio fieri debeat omnino sciri et inueniri non possint, | necnon de quibuslibet legatis indistincte in pios usus relictis dummodo executorum testamentorum ad id accedat assensus, et commu- | tatione ac redemptione uo- torum diocesanorum auctoritate prius factis Jerosolimitanis dumtaxat exceptis usque ad summam ducentarum | Marcarum argenti recipere valeatis, auctoritate uobis presentium duximus concedendum, si per similium receptione alias non sitis a nobis huius- | modi gratiam consecute, ita quod si aliquid de ipsis ducentis Marchis dimiseritis uel restitueritis aut dederitis illis a quibus eas rece- peri- | tis, huiusmodi dimissum uel restitutum seu datum nichil ad liberationem eorum prosit, nec quantum ad illud habeantur aliquatenus absoluti . | Nulli ergo omnino Hominum liceat hanc

paginam nostre concessionis infringere uel ei ausu temerario contraire. Si | quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum | eius se nouerit incursum. Datum Anagnie viij Kl. Julii | Pontificatus nostri Anno Quinto.

15.

1259, 10 Heumonat.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Vniuersis presentem paginam inspecturis. Mechthildis diuina permissione Abbatissa Turicensis, Ordinis Sancti Benedicti, Constantiensis diocesis, suusque Conuentus | in perpetuum. Ordo religionis et rationis postulat et requirit, ea que piis locis conferuntur, seu quolibet contractus titulo assignantur, a cunctis Christi | fidelibus precipue autem a religiosis rata haberi et pregrata, et etiam minus valida priuilegiorum munimine confirmare, ut siquid defuit in contractu, consensu ratificetur | subsequenti. Nouerit igitur presens etas et futura posteritas, quod Nos nomine nostro et Monasterii nostri, venditionem predii in Reitholz vbi nunc Cenobium dominarum | est situm deo et beate virginis iugiter seruentium, cuius proprietas sicut aliorum prediorum in Rivilsital que sibi comparia in censu auri judicantur ad nostrum Monasterium | pertinebat, cum eidem annuatim de eodem census auri in vigilia Johannis Baptiste in Curia Chamo solui ex antiquo consueisset, . . Magistre et Conuentui | dominarum loci et Cenobii Reitholz supradicti, ab vniuersitate villanorum de Ebinkon factam que idem predium a nostro Monasterio jure hereditario possidebat, ratam | habentes et pregratam presentibus confirmamus. In cuius rei testimonium presentem cartam sigilli nostri munimine roboramus. Testes qui premissae nostre confirmationi interfuerunt, sunt hii. Magister Heinricus Plebanus sancti Petri, et Magister Volricus Canonicus Turicensis, et dominus Burchardus plebanus de Altorf, et dominus Burchardus dictus Bluni | Monachus in Wetingin, et Burchardus filius domini Johannis de Basilea Ciuis Turicensis. Datum apud Turegum Anno domini. M. CC. L. viiiii. vj. Iduum Ju- | lii, Indictione Secunda. Nos Conuentus quia sigillum proprium non habemus, prefate domine nostre Abbatisse sigillo utimur in presentium robur euidens et | munimen.

16.

1259, 28 Heumonat.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.) ¹⁾

Heinricus de Heidecca, Covnradus Et Hiltboldus filii eiusdem et . . filius dicti Chovnradi, Omnibus ad quos presens Scriptum peruererit, Salutem et noticiam subscriptorum. No - | uerint omnes quos nosse fuerit opportunum, quod Nos aduocatiam predii in Reitholtz, a domino quondam. F. Imperatore nobis concessam, Fratribus de Hiltschilchvn ordi - | nis domus theotonicorum, a Manu Imperiali priuilegiatis super possessionibus et rebus ad imperium spectantibus, a Vasallis et fidelibus Imperii recipiendis et habendis, pie re - | signauimus, Dictam aduocatiam a memoratis fratribus pro censu annuo iterato recipiendo. Postmodum de consensu prenominatorum fratrum dictam aduocatiam et Jus pre - | nominatum Monasterio Capelle et Sororibus in Reitholtz siue de domo consilii libere vendidimus et alienauimus, veri Warendi cum heredibus nostris semper existendo. Preter - | ea Vniuersitas vtriusque sexus et Etatis Incolarum in villa Ebinchon proprietatem dictarum possessionum, Que ad ipsam ex antiquo iure proprietatis pertinebat, Fratribus de Ca - | pella, et dictis Sororibus de domo consilii siue Reitholtz, recepta certa summa pecunie cum omnibus pertinentiis, pascuis, piscationibus etiam Laci adiacentis, vsuagiis, tam in | poscho quam in plano, Secundum distinctionem et Metas, quas Wlgariter Marstein nuncupamus coram multis probis et honestis sepius disiunctas, distinctas et diuisas pleno iure ali - | enauit et vendidit, super premissis semper cum suis successoribus plenam Warendiam dictis religiosis prestando. Renuntiamus etiam cum predicta vniuersitate in hac parte | Omni Actioni, Exceptioni, et Omni auxilio seu beneficio Juris tam Canonici quam ciuilis, Con-

¹⁾ Diese Urkunde ist bereits bei Neugart (II. 230.) abgedruckt; dennoch seie vergönnt, dieselbe der vielen Unrichtigkeiten wegen, getreu der Urschrift, wiederzugeben. Im Rathhauser-Archiv liegt ein zweites ähnliches Exemplar; nur führt dasselbe nach Vederli noch drei Zeugen an, welche im vorliegenden Briefe, wahrscheinlich aus Versehen des Schreibers, wegge lassen worden sind; sie heißen nach der Urschrift: Johannes Cellerarius de Chriens, Covnradus dictus Baccarht, Heinricus de Lucceria maritus Judenthint.

suetudinibus, Constitutionibus, generalibus seu specialibus, publicis seu pri- | uatis, editis uel edendis, Et omnibus aliis occasione quorum predicta possent vel per nos, vel per nostros successores, seu aliquem, seu aliquos de nostris in pugnari aliqualiter, vel | cassari. Nos vero predicta vniuersitas omnia premissa, remoto omni dubietatis Scrupulo, finaliter vera presentibus pronuntiamus et profitemur. Huius Rei Tes- | tes sunt. Reuerendi in Christo, Volricus in Frienisperch, Rovdolsus in Capella Abbates, Johannes de Hunwile, Buorchardus dictus stannere, Petrus et Henricus Fratres | Sartores, Chovnradus sarnere, Petrus de sins, Jacob umder dien bovmen, Volricus de criens, Chovnradus Le man, Henricus de Crepon, Volricus Frater Villici de emmvn, | Henricus Vederli, Et alii fide digni. Ut autem omnia premissa apud posteros noticiam pleniorum et firmitatem habeant euidentiorem, Ego Hen- ricus, Ego Chovn- | rardus, et . . filius meus, Ego Hiltbovldus, prenominati de Heidecca, Item Nos prenominata vniuersitas de Ebinchon, presens Instrumentum de nostro rogatu et Con- | sensu confectum et conscriptum, Sigillis Reuerendorum in Christo pre- dictorum abbatum. Mei videlicet Henrici de Heidecca, Fratris . . Magistri predicte domus de Hiltchilchvn, et | Communitatis Ciuium Lucernensium, predictis Religiosis tradidimus firmiter roboratum. Actum et Datum Ebinchon, Anno domini . M. | CC. L. Nono. v. Kl. Augusti. Indictione ij.

17.

1261, 6 April.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Alexander episcopus seruus seruorum dei. Dilectis in Christo filiabus . . Abbatisse et Conuentui Monasterii do - | mus Consilii Cisterciensis ordinis Constantiensis diocesis. Salutem et apostolicam benedictionem. Meritis sacre uestre religionis indu- | cimur, ut fauoris benigni gratia nos iugiter prosequentes, paci et traquillitati uestre ne iurgiorum concutiatur | procellis imposterum consulamus. Hinc est quod nos uestris supplicationibus inclinati, ut priuilegiis et in- | dulgentiis generaliter ordini uestro ab apostolica sede concessis, in hiis que uobis competunt, uti libere | ualeatis, auctoritate uobis presentium indulgemus. Nulli ergo onmino ho- minum Liceat hanc pagi- | nam nostre concessionis infringere,

uel ei ausu temerario contraire. Si quis antem hoc attemptare pre- | sumpserit, indignationem omnipotentis dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se nouerit | incursum. Datum Laterani. viij. Iduum Aprilis. | Pontificatus nostri anno Septimo.

18.

1261, 2 Weinmonat.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Quoniam lites plurimas et questiones multas interimit, si de retro actis fidem construat, scripturarum auctoritas efficax attestatrix. Norint vniuersi quibus nosse fuerit | oportunum, quod Petrus dictus Sartor Burgensis de Lucerna, in presentia multorum constitutus, in dicto oppido publice recognouit, quod ipse preedium de Reithoz quod ab | incolis de Ebinchon, ad quos proprietas dicti allodii antiquitus sine contradictione cuiuslibet pertinebat, de consensu et assensu dominorum. H. C. et Hil. de Heidecca qui ius ad - | uocatie in dictis bonis sibi vendicabant, titulo emptionis pro summa. c. xx. librarum Turicensis comparauit, simpliciter in puram elemosinam donavit, contulit et assignavit Re- | ligiosis feminis, videlicet . . Magistre et conventui sororum quondam dictarum de Horgen ¹⁾, nunc vero in dicto predio de Reithoz residentium, et omnibus ipsis in eodem loco succe- | dentibus pro tempore, ac ibidem deo famulantibus, pacifice et libere imperpetuum possidendum. Recognovit etiam, quod cum processu temporis ad mandatum domini pape predicte | sorores cum dicto loco et aliis bonis suis Ordini Cisterciensi incorporarentur, quod ipse predictam donationem renovare et ratificare cupiens, memoratum preedium beate Marie | et prefatis sororibus, eisque in dicto loco succedantibus, iterato conferens, et super altare offerens, in presentia Venerabilis . . de Aurora . . de S. Urbano et . . de Maris- | stella Abbatum, qui a Capitulo Generali fuerant incorporatores dicti loci destinati, in quorum etiam manus loca, personas et res monasterii, de consensu Conventus resignans, predicto Or- | dini dedicauit, renuncians pro se et successoribus suis omnibus iuribus, que sibi uel suis in dictis bonis quandoque competebant, vel

¹⁾ Wird wohl Horwen heißen müssen. (Vergl. Urk. vom 23 Brachm. 1241. Geschichtsfr. I. 29.)

competere videbantur, nichil iuris vel iu- | risdictionis reservans, ascribens, attribuens seu excipiens alicui de mundo cujuscumque conditionis vel ordinis nisi tamen sororibus memoratis in bonis prelibatis, concedens et appro- | bans, vt predictum Monasterium de Rathysen cum omnibus bonis suis subsint regimini abbatis et domus de Lucela, secundum quod statuit et ordinavit Capitulum Generale. | Huic donationi et resignationi seu protestationi interfuerunt cum predictis abbatibus. Wernherus Cantor S. Vrbani, Jo. de Aurora, Bur. de Wetingen Monachi, H. decanus in | Sarnon, M. de Baldecca Canonicus Beronensis, Ar. plebanus in Riche, Ar. plebanus de Raperchswile, et alii sacerdotes usque ad xv. cum multis alii fide diguis. Sed quia | Abbas et Conventus de Capella Cisterciensis ordinis vt dicitur prefatam donationem predii de Reithoz calumpniantur, quod satis absurdum videtur, asserentes aliquid iuris in | dictis bonis sibi competere, prefatus P. exinde maxima ammiratione permotus, iterato apud Lucernam in festo beati Leodegarii coram multis ut supra dictum est, ex quibus | aliqui subscribuntur, publice recognouit, affirmans et protestans in verbo veritatis, quod nichil umquam iuris dedit predictis de Capella in bonis predictis seu iuribus de | Reithoz, addens quod sicut supra dictum est, intentionis sue nunquam fuerit, prefatis de Capella, seu cujusque hominum de mundo, aliquid juris dare vel conferre in bonis | antedictis, nisi tamen sororibus memoratis. Omnes etiam litteras huic sue protestationi contrarias, tanquam surrepticias et falsas ac sine voluntate et conscientia sua, dicit esse factas. Huius re- | cognitionis et protestationis testes sunt. Venerabilis Volricus Abbas supradictus de Aurora, Magister B. Achydiaconns Constantiensis, H. decanus in sarnon, Ar. plebanus in Riche, C. plebanus de Hasle, | H. plebanus Lucernensis, Har. de Baldecca, R. et Jo. de Kuschennach, Volricus villicus ibidem, Jo. de Hvniwile, Ar. dapifer de Rotenburg, Ar. de Maswanden Milites, Jo. de Hil- | tensred, C. dictus Wiio, P. de ponte, Jo. de Giswile, Nicolaus Cinco, Jo. cellararius de Chriens, Consiliarii, Nicolaus Scheli, Waltherus et Burcardus de Malters, et alii quam plures Burgenses | de Lvcerna. Ad maiorem autem euidentiam premissorum presens scriptum ad petitionem prefati P. et conventus conscriptum et sigillatum est, Sigillis videlicet de Aurora, de S. Vrbano, | de Maristella Abbatum, Magistri B.

Archydiaconi, H.¹⁾ decani in Sarnon, Ar. plebani in Riche, et
Communitatis Lucernensis. Actum Anno domini M. CC. Lxj. in
festo Leodegarii.

19.

1262, 7 März.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Urbanus episcopus seruus seruorum dei. Dilectis in Christo
filiabus . . Abbatisse monasterii domus consilii eiusque sororibus
tam presentibus quam futuris regularem uitam professis In perpe-
tuum. | Religiosam uitam diligentibus apostolicum conuenit ad esse
presidium ne forte cuiuslibet temeritatis incursus aut eas a propo-
sito reuocet, aut robur quod absit sacre religionis eneruet. Eapropter
dilecte in Christo filie uestris iustis postulationibus clementer
an - | nuimus, et Monasterium sancte dei genitricis et uirginis
marie domus Consilii Constantiensis diocesis, in quo diuino estis
obsequio mancipate, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus,
et presentis scripti priuilegio communimus. In primis si - | quidem
statuentes, ut ordo Monasticus qui secundum deum et beati Be-
nediti regulam, atque institutionem Cisterciensium fratrum, a
uobis post concilium generale susceptam in eodem Monasterio
institutus esse dinoscitur, perpetuis ibidem | temporibus inuiolabi-
liter obseruetur. Preterea quascumque possessiones, quecumque
bona idem Monasterium impresentiarum iuste ac canonice possidet,
aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum uel Prin-
cipum, oblatione | fidelium, seu aliis iustis modis prestante domino
poterit adipisci, firma vobis et eis que vobis successerint et illi-
bata permaneant. In quibus hec propriis duximus exprimenda uo-
cabulis. Locum ipsum in quo prefatum Monasterium si - | tum
est cum omnibus pertinenciis suis. Terras et possessiones quas
habetis in villis Horwile, Ratolsingen, Huencingle, Welnscingen,
et In deme Wile vulgariter nominatis, cum terris, pratis, vineis,
nemoribus, usuagiis, et pascuis, in bosco et | plano, in aquis et
molendinis, in viis et semitis et omnibus aliis libertatibus ac im-
munitatibus suis. Sane novalium vestrorum que propriis sumptibus
colitis, de quibus aliquis hactenus non percepit, siue de ortis

¹⁾ Heinrich laut Siegel.

uirgultis et punctionibus uestris, | uel de nutrimentis animalium uestrorum, nullus a uobis decimas exigere uel extorquere presumat. Liceat quoque vobis personas liberas et absolutas e seculo fugientes, ad conversionem recipere, et eas absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus | insuper, ut nulli sororum vestrarum, post factam in monasterio uestro professionem, fas sit sine Abbatisse sue licentia, de eodem loco discedere, discedentem uero absque communium litterarum vestrarum cautione nullus audeat retinere. Illud districtius inhibentes, | ne terras seu quodlibet beneficium ecclesie uestre collatum liceat alicui personaliter dari, sive alio modo alienari, absque consensu totius Capituli, uel majoris aut sanioris partis ipsius. Sique vero donationes aut alienationes aliter quam dictum est facte | fuerint, eas irritas esse censemus. Insuper auctoritate apostolica inhibemus, ne ullus Episcopus vel quelibet alia persona ad sinodos vel Conventus forenses uos ire vel iudicio seculari de uestra propria substantia uel possessionibus vestris subiacere compellat, nec | ad domos vestras causa ordines celebrandi, causas tractandi, vel aliquos Conventus publicos convocandi venire presumat, nec regularem electionem Abbatisse uestre impedit, aut de instituenda uel removenda ea que pro tempore fuerit contra | statuta Cisterciensis ordinis se aliquatenus intromittat. Pro consecrationibus vero altarium uel ecclesiarum sive pro oleo sancto, vel quolibet ecclesiastico sacramento, nullus a vobis sub obtenu consuetudinis vel alio modo quicquam audeat extorquere, | sed hec omnia gratis vobis Episcopus diocesanus impendat, Alioquin liceat vobis quemcunque malueritis catholicum adire Antistitem, gratiam et communionem apostolice sedis habentem, qui nostra fretus auctoritate, uobis quod postulatur impendat. Quod si | sedes diocesani Episcopi forte vacauerit, interim omnia ecclesiastica sacramenta a vicinis Episcopis accipere libere et absque contradictione possitis, sic tamen ut ex hoc imposterum proprio Episcopo nullum preiudicium generetur. Quia vero interdum proprii Episcopi | copiam non habetis, si quem Episcopum Romane sedis ut diximus gratiam et communionem habentem, et de quo plenam noticiam habeatis per vos transire contigerit, ab eo benedictiones vasorum, vestium et monialium, ac consecratione altarium | auctoritate apostolice sedis recipere valeatis. Porro si Episcopi vel alii ecclesiarum Rectores in Monasterium uestrum, vel personas

inibi constitutas, suspensionis, excommunicationis uel interdicti sententiam promulgaverint, sive etiam in Mercennarios uestros pro eo quod decimas sicut dictum est non persolvitis, sive aliqua occasione eorum que ab apostolica benignitate vobis indulta sunt, seu benefactores vestros pro eo quod aliqua vobis beneficia uel obsequia ex caritate prestiterint, vel ad la- | borandum adiuverint in illis diebus in quibus vos laboratis et alii feriantur, eandem sententiam protulerint, ipsam tanquam contra sedis apostolice indulta prolatam decernimus irritandam, nec littere ille firmitatem habeant, quas tacito nomine Cisterciensis | ordinis, et contra indulta apostolicorum privilegiorum constiterit impetrari. Preterea cum comune interdictum terre fuerit, liceat vobis nichilominus in uestro monasterio, exclusis excommunicatis et interdictis, diuina officia celebrare. Paci quoque et | tranquillitati vestre paterna in posterum sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus, ut infra clausuras locorum seu Grangiarum uestrarum nullus rapinam seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem | retinere, capere vel interficere, seu violen- tiam audeat exercere. Preterea omnes libertates et immunitates a predecessoribus nostris Romanis Pontificibus ordini uestro concessas, nec non libertates et exemptiones secularium, exactionem, a Regibus | et Principibus, vel aliis fidelibus rationabiliter uobis indultas auctoritate apostolica confirmamus, et presentis scripti priuilegio communimus. Decernimus ergo ut nulli omnino Hominum liceat prefatum Monasterium temere perturbare, aut eius pos- | sessiones auferre, uel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conseruentur earum, pro quarum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omni- modis profutura, salva sedis Apostolice auctoritate. | Si qua igitur infuturum ecclesiastica secularisve persona hanc nostre constitutionis paginam sciens contra eam temere venire temptaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congra satisfactione corre- xerit, potestatis honorisque sui | careat dignitate, reamque se diuino iudicio existere, de perpetrata iniuitate cognoscat, et a sacratissimis corpore ac sanguine dei et domini redemptoris nostri Jhesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districte subiaceat ultioni. Cunc- | tis autem eidem loco sua iura servan- tibus, sit pax domini nostri Jhesu Christi, quatinus et hic fructum

bone actionis percipient, et apud districtum judicem premia eterne pacis inveniant. Amen ——— Amen.

X¹⁾ Ego Vrbanus catholice ecclesie episcopus subscrispi
Bene Valete.

† Ego Odo Tusculanus Eps. subs.

† Ego Stephanus prenestinus eps. subs.

† Ego frater Johannes tit. s. Laurentii in Lucina, presbyter
Cardinalis subs.

† Ego frater Hugo tit. s. Sabine, pbr. Card. subs.

† Ego Riccardus sancti Angeli Diaconus Cardinalis subs.

† Ego Octavianus s. Marie in via lata Diac. Card. subs.

† Ego Johannes s. Nicolai in Carcere Tulliano Diac. Card. subs.

† Ego Ottobinus s. Adriani Diac. Card. subs.

† Ego Jacobus s. Marie in Cosmydin Diac. Card. subs.

† Ego Gottifridus s. Georgii ad velum aureum Diac. Card. subs.

† Ego Vbertus s. Eustachii Diac. Card. subs.

Datum Viterpii per manum Magistri Jordani sancte Romane ecclesie Notarii et Vicecancellarii, Nonis Martii, Indictione v. Incarnationis dominice Anno . M. CC. LXI. Pontificatus vero domni Urbani Pape Quarti Anno Primo.

20.

1262, 15 Mai.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Vrbanus Episcopus | seruus servorum dei, dilectis in Christo filiabus . . Abbatissis et Conventibus Monialium vniversis Cisterciensis ordinis Salutem et apostolicam | benedictionem . Meritis

¹⁾ An der Stelle X ist im Originale das päpstliche Monogramm, oder der sogenannte orbiculus pontificalis hingezzeichnet. Es ist kreisförmig. Den äußern Rand bilden zwei von einander abstehende Birkelbögen, in deren innerm Raume der Wahlspruch Urbans IV. steht: **Fac mecum domine signum in bonum.** Das ganze innere Feld aber nimmt ein Kreuz ein, in dessen beiden oberen Winkeln die Worte: **Sanctus Petrus Sanctus Paulus**, in den untern: **Urbanus papa IV** zu lesen sind. — Ebenfalls sind die rechts stehenden Worte: **Bene valete monogrammenartig geschrieben.**

sacre uestre religionis inducimur ut fauoris benigni gratia vos jugiter prosequentes paci et tranquillitati | vestre , nec iurgiorum concutiatur procellis in posterum consulamus , Hinc est quod nos vestris supplicationibus inclinati ut priuilegiis | et Indulgentiis generaliter vestro ordini concessis ab apostolica sede , in hiis que vobis competunt uti libere valeatis , | auctoritate vobis presentium indulgemus , Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre concessionis infringere | vel ei ausu temerario contraire , Si quis autem hec attemptare presumpserit , indignationem omnipotentis dei et beatorum | Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursum . Datum Viterbii Idus Maii pontificatus nostri Anno primo .¹⁾

21.

1266, 26 S̄eptember.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Eberhardus Episcopus Constantiensis concessiones a Berchtoldo Abbe Murbacensi Abbatissæ et Conventui Monasterii in Rathusen crastino Hylarii factas, (vide Geschichtsfrd. I. 194.) auctoritate ordinaria confirmat. Datum Constantie anno Domini M. CC. LX. VI. iiiii Kal. Marcii, Indict. IX.²⁾

¹⁾ Diese Bulle ist nur noch in Abschrift vorhanden, beglaubigt durch vier geistliche Herren:

- a. Ab Abbatibus Vlrico de Altacrista, Petro de loco crescente et Vlrico de Aurora. Datum Cisterci tempore capituli generalis Anno domini 1267.
- b. a Rudolfo Constant. Episcopo. Datum Basilee Anno domini 1289, 8 Kal. Septembris.

²⁾ Abgedruckt bei Neugart. (II. 258.) Jedoch sind nachstehende Fehler nach der pergamenen Urschrift zu verbessern:

Seite	Zeile	statt	lies
258	3	et	ut
259	4	et	etiam
"	6	conductus	contractus
"	"	presentium	partium
"	"	confirmandam	confirmandum
"	8	liceat nostre	liceat hanc nostre

22.

1267, 25 Christmonat.

(Bürgerbibliothek Lucern.)

Herr Walther von Eschenbach Freiherr vergabet dem Kloster Rathhusen den Hof ze Huoben, den er vmb 40 Mark silbers erkoufft, mit Verwilligung siner kinden vnd frow Kunigunden siner Gemachel, deren Lipding er doruff geschlagen ghept, bi straf 60 Mark silbers wär darwider thäte, sollent die Gysel sich in die statt Lucern ze Gysel legen, bis allem statt beschicht. Darumb gab er ze Gysel beide Grafen von Habsburg, Gottfrid vnd Eberhard, die auch gesigelt mit Berchtold vnd Walther Edlen von Schnabelburg, Conrad von Heideck Ritter vnd dem edlen Hiltbold seinem Bruder. Zeugen: die Edlen Rudolf von Wangen vnd Ortolf von Bottenstein, Ritter; Peter zur Brugg, Berchtold Stanner, Conrad ob der Rüss, Ruodolf Bramberg Edler, Arnold schier, Arnold von Malters und Heinrich der Meyer von Emmen Edler, all der Räten ze Lucern. Dat. Wienacht 1267. ¹⁾

23.

1275, 28 Heumonat.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Rudolphus Romanorum Rex fundum et aream, in quibus monasterium de Rathusen est constructum, ac universa, quæ sanctimoniales ab incolis de Ebincon comparaverunt, ab omni jure advocatio absolvit et eximit, recepta a Conrado milite de Heidecke, qui illud ab imperio tenebat in feodum, in recompensam advocationis bonorum in Sulze et Miswangen. (prope Hizkirch.) Datum Lucerie. V. Kal. Augusti. Ind. III. Anno domini M. CC. LXX. V. Regni nostri anno Secundo. ²⁾

¹⁾ Dieses Regestum hat heinache wörtlich Gysat; Lit. A. fol. 208. Die Urkunde selbst ist nicht mehr in Rathhausen vorhanden.

²⁾ Abgedruckt bei Neugart. (II. 294.) und Zapf. (I. 158.) Ersterer hat den Abdruck ganz richtig nach der Urschrift; nur soll es am Ende beim Ausstellungsorte statt Lucernæ, Lucerie heißen.

24.

1276, 11 März.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Vniuersis Christi fidelibus ad quos presentes littere peruererint,
 Wernherus Nobilis de Affolte noticiam subscriptorum. Hvmana la-
 bente | memoria, et crescente cupiditatis malitia, expedit ea que
 geruntur ad obviandum litibus scripture testimonio perhennari.
 Noverint | igitur quos nosse fuerit oportunum, quod Ego posses-
 siones meas, sitas in villa de Buottensulz, et in territorio ipsius
 ville, dictis | de Oltingin, vnum videlicet Mansum, Religiosis in
 Christo . . Abbatisse et Conuentui Monasterii Domus consilii, Ci-
 sterciensis ordinis | Constantiensis dyocesis, dedi et vendidi, pro
 septuaginta libris et viginti quinque solidis denariorum, visualis
 monete, et presentibus | dono et confero, ac assigno, cum omni-
 bus suis juribus et attinentiis, videlicet Areis, domibus, Agris,
 terris, cultis, incultis, virgul- | tis, pratis, pascuis, aqueductu-
 decursu aquarum, nemoribus, omnique districtu, et omnibus aliis
 communitatibus que ad premissa bona | et ipsorum Areas et Agros
 spectabant, libere, quiete, et pacifice perpetuo possidendas et
 habendas. Renuncians pro me meisque | heredibus et successoribus
 vniuersis presentium tenore, privilegio in integrum restitutioni,
 consuetudini, edicto, edito, et edendo, priuilegio impetrato et
 impetrando, officio iudicis, omni favori legum et Canonum, et
 omnibus aliis per que premissa | venditio posset aliqualiter inpug-
 nari, uel revocari. Me meosque Heredes et successores vniuersos,
 ad veram Warandiam | predictorum omnium presentibus obligans
 prefatis religiosis prestandam, quandocunque ab ipsis fuerimus re-
 quisiti. Profiteor me quoque presentium | tenore antedictam pecu-
 niam a prescriptis Religiosis numeratam integraliter recepisse et
 in vtilitatem meam convertisse. | Harum rerum omnium testes
 sunt. Dietricus de Rüti Nobilis, Chvno de Kramburg miles,
 Chvnradus dictus bindo minister meus, | Rvdolfus Becheler, Wern-
 herus villicus de Wawile, H. Faber de Buottensulz, C. de Hezze-
 lingin, et alii multi fide digni. | Vt autem premissa nullius cavil-
 lationis ingenio valeant inpugnari vel irritari, presens instrumentum
 sepedictis Reli- | giosis Monasterii domus consilii trado, dono,
 et confero ac assigno, sigillis honorabilium in Christo dominorum . .

Abbatis Sancti Urbani | et Berchtoldi prepositi Solodorensis, et
meo, firmiter roboratum. Acta sunt apud Surse, Anno domini
M. CC. L. XX. sexto. | V. Iduum Martii. Indictione quarta.

25.

1277, 9 März.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Nouerint vniuersi quos nosce fuerit oportunum, quod nos Burchardus et Ortolfus fratres de Vozingen milites, quedam bona | allodii nostri, que indivisa commune habebamus, sita in villa Vozingen ante domum Burcardi dicti Leibaniet, et allodium quod dici- | tur birbomli, pensata vtilitate nostra, communi consensu et vnanimi uoluntate, dedimus, alienavimus ac tradimus per presen- | tes venditionis titulo Religiosis et devotis in Christo domine Berchte Abbatisse et Conventui Monialium de Rathvsen, Cister- ciensis | ordinis, Constantiensis dyocesis, pro. xxx. viii. libris, turicensis, pro puro alladio in perpetuum ab ipsis pacifice possi- denda. | quam etiam peccuniam ab ipsis nos integraliter recepisse et in vtilitatem convertisse nostram, presentibus protestamur, pro- mittentes et obligantes | nos et nostros successores firmiter per presentes, dictis Monialibus et eis pro tempore in eodem loco succendentibus prestare Wa- | randiam legitiman bonorum predi- torum tanquam puri allodii, et ipsis cavere debere de omni pe- nitus evictione et teneri ad inter- | esse. Renuntiantes pro nobis ac nostris Heredibus omni iuri scripto et non scripto, edicto, edito, et edendo, privilegio impetrato sive | impetrando, excep- tioni peccunie non numerate et non tradite, minorisve precii, doli mali et in factum et omnibus aliis exceptioni- | bus, actionibus, sive iuris beneficiis tam canonici quam civilis que nobis vel nostris successoribus contra predictum contractum vel contra | presens instrumentum competere possent imposterum vel ad presens. Cuius rei testes sunt. Frater Volricus quondam Abbas de Aurora, | Jo. maior Cellerarius Sancti Vrbani, B. custos, Volricus dictus Müntinan, R. de Mvorbach, H. de Ifendal Canonicus Zovingensis, | H. senior, Volricus et Jo. de Ifendal milites, Ja. de Vischebach, Anshelmus berewardi, Burchardus dictus Illenbrecht, H. | dictus Bovngartere, Burgenses in Zovingen, et quam plures alii fide digni. Ad maiorem etiam euidentiam et maius robur premisso- |

rum, Sigilla nostra, vna cum Sigillo predicti Custodis Zovingensis, presenti scripto duximus apponenda. Ego quoque Cu- | stos predictus Sigillum meum de rogatu nobilium predictorum presentibus apposui et appendi. Actum et datum apud Zovingen | Anno domini. M. CC. LXXVII. vij. Idus Marcii. Indictione v.

26.

1277, 16 Herbstmonat.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Omnibus Christi fidelibus presentium inspectoribus, Wernherus Nobilis de Affoltre noticiam rei geste. Ne contractus | bone fidei futuris vicientur dispendiis, expedit eos memorie transmitti beneficio literarum. Nouerint igitur vniuersi, | quod Ego possessiones meas videlicet duas Scoposas de Chottewile dictas, ab Ecclesia de Buttensulz here- | ditario iure sub anno censu viginti denariorum Monete usualis hactenus possessas, contractu permutationis, cum | domino Burchardo de Winnon Ecclesie predicte Rectore inito redemi totaliter et absolui. Duabus scoposis | sitis in loco qui dicitur in dem Mose, in villa Rota prope Buttensulz michi iure proprietario pertinentibus | Ecclesie de Buttensulz prefate in recompensationem libere contraditis, et ab eadem ecclesia sub censu et iure | simili videlicet hereditario michi concessis, Ceterum predictas Scoposas de Chottewile, Religiosis . . Abbatisse | et Conuentui de Rathusen titulo venditionis pro Triginta quinque libris et decem solidis tradi- di et legittime | assignaui. Consensu Reuerendorum in Christo . . Prepositi et Capituli Beronensis ecclesie, ad quos ecclesie in But- tensulz ius patronatus pertinere dinoscitur, vnanimi et expresso premissae permutationi et venditioni libere accidente. | Nos etiam Dietricus Prepositus et Capitulum Beronensis Ecclesie et Burchardus de Winnon supradictus considerantes | permutationem habitam ecclesie de Buttensulz admodum fructuosam, eam ratam habentes et gratam, | eidem subscribimus per presentes. Testes hiis pre- sentes. — Volricus Dapifer de Wolhusen, . . Faber de | Buttensulz, . . dictus Hetzilinger, Volricus von dem Wechsiler, . . dictus Bindo, et alii | fide digni. In cuius testimonium et rati- habitionis effectum, presens scriptum Sigillis nostris videlicet | Dietrici Prepositi et Capituli Beronensis ecclesie, Burchardi de Winnon Rectoris ecclesie predicte, et | Wernheri de Affoltre

Nobilis patenter traditur communitum. Datum Berone, Anno domini
M. CC. | LXXVII. xvi. Kl. Octobris — Indictione. v.

27.

1278, 3 Weinmonat.

(Eistereienserinnen in Rathhausen.)

In gottes nammen amen. Wir der Probst des gozhvs von Münster, von Hallewil Dietrich genemitz, twen kynt allen dien | die disen brief lesent oder es dvrft ze wizenne geschiht, daz in der Sache, umbe die vordere der vrowen von Rathusen, | der Ebetischin vnd des Samenvnges algelich, wider dem Tegan der Chilchen von Obernchilch, Diethelm geheizen, dvr gant= | zes vrides gveti, vnd dvr strenges gerichtes zimelich Senfsterunge, die vorgenanden teile, betoiv div vorgenande vrov= | we von Rathusen div Ebetischin, an Jr. Chlosters stete, vnd der vorgenande Tegan von Obernchilch genemitz, die nachgeschri= | ben zwene man, von Bivron den Lippriester Roodolf geheizen, vnd den Phrywonder von Münster Hvg genemitz, ze richtern In Jr | Sache vnd ze überhoerern erkvrn eimvetechlich, vnd erwelten, vnd dz div selbe Sache vor dien zwein vorgenanden Richtern | mit ganzem gerichte an offenem tegedinge reht vnd redelich verslihtet wart vnd verendet, vnd ergiench dz also, dz | der vorgenanden vrowen von Rathusen gewizer verwese vnd botte, Brvoder Wernher geheizen, zeinem offennen tage an | der vorgenanden stat ze Obernchilch bi des wazzers Brvge mit lebender gezivgsame, gesworner eiden, zvo der Mivli in dem | vorgenanden dorf ze Obernchilch, vf der vrowen eigen gelegen, einiv wiveste Hovestat, von der div sache erhaben vnd getri= | ben wz, div entzwischen der selben Mivli rehter vnd offennere straze, vnd dem Mivli wasser ist inbevangen, vnd vf von der Mivli | lenget vnz an die Lant Straze bi des wazers Brvge, der vorgenande Brvoder Wernher die vorgeschriven Hovestat rehte | vnd redelich behvob mit gerichte, vnd fint diz die lalte, mit dien es bezivget wart, Brvchhar der wiffo, Chvono von Stegen, | Chvono Trvtman von Deyge, Roodolf der Hager von Obernkilch, Meister Roodolf geheisen da Hindenan, vnd dz dis war sie, des ist | vergihtlich an disem Briefe der vorgenande Tegan von Obernkilch, der die sache ze einem teile vuorte, vnd fint des auch ge | zivge, die vorgenanden der Lippriester von Bivron vnd der Phrywonder von

Mivnster Hvg geheisen, die der sache ein ende mit gerichte | gaben.
vnd sint ovch ander gezüge genuoge die es sahen vnd horten, Her
Burchard des tegans Helfer, Johannes der Meyer von Reitnowe, |
Herman der Mivnner von Obernkilch, Volrich von Stege, vnd
geschach dis an der vorgenanden stat ze Obernkilch, do man zalte |
von vnsers Herren gebvrt, zwelf hundert Jar, vnd acht vnd
Sibentzich Jar, an dem nehsten Mendage nach Sant Leodegarien |
mes. Wir der Probst von Mivnster vorgenemmz dvr ganze war-
heit dirre geschiht, hein disen Brief mit vnserm | waren Ingesigel
gezeichnet offenlich.

28.

1280, 31 Christmonat.

(Eisercienserinnen in Rathhausen.)

Ne rerum gestarum memoria cum tempore labente labatur,
et in obliuionem ueritas veniens vagetur incerta, inventum est
remedium Scripturarum, quod factorum retinens | memoriam, fidem
faciat veritati. Sciat ergo presentium vniuersitas ac futura posteritas,
quod Ego Hartmannus Miles dictus de Rvoda quoddam predium,
Bvttensvlz | situm, dictum dac gvt von Meisterswanch, quod
actenus Domine Anne de Liele vxori mee legitime, jure propri-
tario pertinebat, pro Summa viginti quatuor librarum | vendidi,
Reuerendis in Christo . . Abbatisse et Conuentui de Rathusen,
adiecto sane tali conditionis pacto specialiter et expresse, videlicet
quod ego Hartmannus predictus ad prestandam | omnem warandiam,
que venditioni predicte legitimum prestabit effectum, sine dolo
teneat obligatus, vnde ne venditionem meam postmodum valeat
alicuius impedire calumpnia | presens scriptum cum nominibus
eorum qui venditioni, cum fieret, intererant, est conceptum, et
Sigilli mei Karaktere consignatum. Nomina testium sunt, Volricus
miles de Rinach, | Hugo sacerdos prebendarius Beronensis, Frater
Wernherus de Rathusen, Volricus de Mivnster dictus Bischof, et
quidam dictus Hvswirt. Acta sunt Berone A. dni. M. | CC. LXXX. In
vigilia Circumcisionis Domini. Ego Anna predicta memoratae venditioni
legitimum ac purum prebens assensum, recepta quoque per | ma-
nus proprias prescripta xxiiii librarum pecunia, Juri proprietatis, quod
mihi ex successione paterna in possessione pertinuit antedicta, vnam
cum filia mea Sophia, libere renuntiaui | ac renuntio per presentes.

29.

1282, 11 Hörnung.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Nouerint vniuersi presentes literas inspecturi, quod dominus Heinricus dictus Sartor ciuis Lucernensis, de voluntate et libero assensu domini Ruodolfi de Schowense militis filii sui, | in puram elemosinam pro remedio anime sue, ac parentum suorum, donatione facta inter vivos, contulit Monasterio de Rathusen Cisterciensis ordinis, Curiam suam sive possessiones suas sitas in villa | Hiltegenzrieden, que soluunt et soluere debent singulis annis . vij . Maltera Bladi mensure Lucernensis, tali conditione apposita, ut . . Abbatissa que in dicto Monasterio pro tempore fuerit | nomine Monasterii debet pro dicto domino Heinrico donatore quamdiu ipse solus vixerit de predicta Curia siue possessionibus dicto Monasterio collatis, solvere . vij . Maltera predicte mensure Lucernensis, | de vij. vero Maltero de quo in anniversario domini Petri fratris sui iam defuncti fundatoris dicti Monasterii, quod ob celebrationem memorati anniversarii Monasterio donauit, quantum poterit debet Con- | uentui in vino, piscibus et albo pane Pitancia ministrari. Cum vero predictus dominus Heinricus viam fuerit vniuerse carnis ingressus, siue ante mortem domine Hemme vxoris sue, et Rvodolfi | predicti de Schowense militis filii sui obierit, sive post mortem ipsorum, seu quandocunque etiam decesserit, dicta pre- statio . vij . Malterorum, quam ex pacto dictum Monasterium eidem domino Heinrico | solvere debebat, penitus expirabit, ac Monasterio remanebit, nec jure hereditarie successionis poterunt heredes ipsius in dictis . vij . Malteris sibi aliquid vendicare. Si autem ante mortem domini Heinrici | donatoris dicte Curie seu posses- sionum, dominus Rvodolfus de Schowense miles filius suus, vel domina Hemma uxor iam dicti domini Heinrici obierint, quatuor Maltera de predicta pensione cadunt, et Monasterio sine | qualibet conditione remanebunt, ita quod in utriusque obitu duo Maltera habebit, que bina et bina in utriusque anniuersario sunt expendenda et quantum de hiis Malteris de vino, piscibus, et pane | albo comparari poterit, debet Conventui pro servicio ministrari. Porro cum per mortem dicti domini Heinrici dieta pensio videlicet . vij . Malterorum sicut dictum est cessauerit, et dictum Monasterium

sicut ex conventione debet | integraliter omnia possederit, in anniversaria defunctionis die vniuscuiusque tum illorum, videlicet domini Heinrici, domine Hemme vxoris sue, ac Rvodolfi de Schowense militis filii sui, debet de predictis . vj . Malteris ter | duo Maltera equali mensura, quantum de piscibus, vino, et albiori pane poterit comparari Conventui servicum ministrari. Et ut hec ordinatio singulis annis inviolabiliter obseruetur, in ordinatione provide est adiectum, ut quandocunque | per negligentiam, noluntatem, vel qualicunque modo vel causa, aliquid de predictis anniuersariis neglectum fuerit, nec iuxta modum superius expressum debite celebratum, pro qualibet negligentia cuiuslibet anniversarii predictorum, debet dictum Monasterium | Fratribus Minoribus in Luceria nomine pene duo Maltera assignare, ita ut si unum anniuersarium neglegatum fuerit, duo Maltera, si duo, quatuor, si tria, sex Maltera pro pena dictis fratribus assignentur. Facta est autem dictarum possessionum siue | Curie predicte sollempnis donatio in Monasterio predicto de Rathusen, super altare sancte crucis a sepedicto domino Heinrico, consentiente domino Rvodolfo de Schowense milite filio suo, imo simul cum ipso donante presentibus testibus fide dignis videlicet | venerabili domino. M. Abbe sancti Vrbani, domino Heinrico de Bertlikoven, domino Heinrico de Friburg, Monachis et sacerdotibus dicti Monasterii sancti Vrbani, domina Hemma abbatissa in Rathusen, Richenza priorissa, Gvota Suppriorissa, Hemma portaria, | Mehthildi Celleraria, Berta Custode, Mehthildi Joederine (?), et fere toto conuentu de Rathusen. Ego vero Rvodolsus de Schowense miles predicti domini Heinrici filius, promisi et per presentes promitto me dictam donationem ac ordinationem ratam et fir- | mami habiturum, quam per meam manum et expressum consensum ratificavi. In signum autem et robur omnium predictorum presens instrumentum ad petitionem vtriusque partis est Sigillis Venerabilis domini. M. Abbatis sancti Vrbani, et predictorum dominorum Heinrici donatoris | et Rvodolfi da Schowense militis filii sui est fideliter communitum. Acta sunt hec in Monasterio prenotato de Rathusen, Anno domini M. CC. LXXXII. iii. Ydus Februarii. ¹⁾

¹⁾ Ein zweiter ganz gleichlautender Brief, aber mit den Siegeln des Abts von St. Urban und der Abtissin von Rathhausen besiegelt, befindet sich noch wahlerhalten im Archiv des letzten Gotteshauses.

30.

1282, 10 Augstmonat.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Quoniam ad tollendam littium materiam et rerum gestarum obliuionem, nil eque ualet, quam vt rei geste series et ordo scripturarum memorie commendentur, no- | rint uniuersi presentium inspectores et auditores, quod ego Heinricus dictus de Iberg et Margareta vxor mea pensata communi utilitate nostra et puerorum | nostrorum, de uoluntate et consensu libero et expresso Heinrici et arbonis filiorum nostrorum et Elisabet filie nostre, curtem allodii nostri sitam in Nider phafwile | quam tenebat a nobis H. dictus villicus et Waltherus filius villici eiusdem ville, et solvit singulis annis maltrum tritici, duo maltra auene, et duos modios legu- | minis, et duos porcos qui valere debent xx. solidos cum omni jure et utilitate et adtinentiis ipsius, tam in agris, pratis, siluis, et nemoribus, aquarum decursibus et aliis perti- | nentiis eorumdem universis, tam in boscho quam in plano quounque nomine censeantur, titulo venditionis cedimus, tradidimus, donavimus et tradimus per presentes, libere et absolute religi- | osis in Christo videlicet domine Abbatisse et conuentui dominarum in Rathusen, Cisterciensis ordinis, Constantiensis diocesis, pro l. v. libris denariorum monete communis, quam etiam peccuniam integraliter nos ab eisdem | religiosis recepisse et in utilitatem nostram et puerorum nostrorum conuertisse presentibus protestamur, promittentes bona fide et obligantes nos et heredes nostros firmiter per presentes, | dictis religiosis prestare legitimam Werandiam dictorum bonorum, et ipsis cavere de evictione, et quod ipsas et earum successores nunquam turbabimus nec vexabimus per nos | vel per aliquos nomine nostro, in bonis memoratis, sed gratam et ratam habemus venditionem bonorum predictorum, Renuntiantes pro nobis et pueris nostris omni actioni et exceptioni | non numerate pecunie et non solute, minorisve precii, exceptioni supra dimidiā iusti precii et omni iuri vel iuris beneficio quod nobis competere posset contra contractum supra | dictum. Ego etiam M. supra dicta quia predicta bona de mea dote seu dotalicio fuerint quod vulgariter dicitur Morgengabe seu donatio propter nuptias, confiteor et protestor presen- | tibus, dictam venditionem et traditionem bonorum

premissorum per manum dilecti mariti et advocati mei domini de Iberg antedicti, me voluntarie et libere fecisse, et alie - | nasse pro utilitate mea et puerorum meorum, prout superius est expressum, Renuncians pro me et pueris meis legi uelliane ¹⁾, exceptioni doli mali et in factum et omni alii excep - | tioni et iuri tam canonici quam civilis, quod vel que mihi vel meis heredibus competere possent contra predictum contractum vel contra presens instrumentum, in posterum vel ad presens. Tes - | tes huius rei sunt, Frater Wernherus, conversus et procurator domus de Rathanusen, R. de schowense miles, H. dictus sartor, Johannes o der rvisa, P. de Krumpach, C. de brvgtal, Waltherus de | Hizlisberg, Burchardus dictus leibaneit, bvgenses in lvceria, et alii quam plures. In huius rei testimonium et robur presens instrumentum de nostro rogatu conscriptum, Ego H. de Iberg | predictus sigillo meo nomine meo et uxoris mee predicte ac puerorum meorum prefatis religiosis tradidi sigillatum. Ego uero M. antedicta, quia proprium sigillum non habeo, si - | gillo domini et mariti mei prelibati vsa sum et contenta. Datum Iberg, anno domini. M. CC. lxxx. ii. Indictione X. In die beati Laurencii Martiris.

31.

1284, 26 Brachmonat.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Ich bruoder Harteman von Wincenhain Comendur ze Hohenrain, Von kunt allen | den dye disen breyf sehent alde horen lesen das ich mit gemainem rate der bruoder | von Hohenrayn den vrowen von rathusen des ordens sante bernhartes han wrluhren | das grot ze eiwrdingen, das schowbin seligen was in allem deme rechte Alse er es | hatte vnde sont dye selben vrowen dye hye vor gescriben sint allur iargelichen | ze sante iohans mes ze fungichten den bruodern vnde dem Huse ze Hohenrayn. VI. | phenninge von deme selben gvote ze cinse geben vnde das dis war vnde state si

¹⁾ Soll wohl uelleiane heißen. — Nach dem Lex Junia Velleja rückte der Enkel bei der Inofficiositäts Querel nur dann in die Stelle seines Vaters ein, wenn dieser vor dem Großvater verstorben war. (Dr. Chr. Fr. Glück, Ausführliche Erläuterung der Pandecten nach Hellfeld. Thl. VII. §. 550. S. 148. §. 554. S. 382. Erlangen 1804. 8.)

vnd | es neyman gebrechen muge des henke ich bruoder Harteman
der Comendur des Huses | ingesigel an disen brief ze aynem
waren vfkunde, dis beschah nach vnsers | Herrun geburte vbur
tusent iar zway hundert iar vnde veir vnde ahzich | iar iohannis
vnde pauli.

32.

1284, 25 Augstmonat.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Vniuersis presentium inspectoribus, Adelheidis Relicta quoniam Johannis de Küschnach, Eppo, et Volricus milites, Anna, et Elizabeth filii predictorum, noticiam rei geste. Contractus bone fidei Litterarum beneficiorum convenit solidari. Nouerint igitur quos nosce fuerit oportunum, quod nos duas Scoposas sitas | in villa Obernkilch, prope Surse, quas tenuit a nobis Rvodolfus dictus da Hinder, religiosis . . Abbatisse et conventui de Rathusen Cisterciensis ordinis, iure proprietario vendidimus, et | iusto venditionis titulo tradidimus, pro. xxx. libris monete visualis, quas nobis totaliter solutas recognoscimus, Mittentes ipsam Abbatissam et Conventum in possessionem predicti | pre- | dii corporalem, promittentes bona fide pro nobis nostrisque successoribus, ipsi monasterio de Rat- | husen, Warandiam super hoc loco et tempore plenarium exhibere, Renuntiantes pro nobis | beneficio restitutionis in integrum, iuris canonici et civilis, constitutionibus et edictis, editis vel eden- | dis, necnon actioni et inpetratiōni cuilibet, per quam prefatum monasterium posset in premissis cuiuslibet | ingenio impugnari. Et in hujus testimonium Sigillis nostris videlicet Epponis et Volrici, qui- | bus et nos Adelheidis mater, Anna et Elizabeth Sorores prediche chontimur (?), presens scriptum traditur communitum. Acta sunt hec presentibus hiis testibus et ad hoc vocatis. Rvodolfo | milite de Schvowense, Chvonone de Brugtal, Volrico de Obernowe, et Burchardo Berold. Datum Lucerne, Anno domini M. CC. LXXXiiij. Castrino Bartholomei, Indictione xii. —

33.

1284, 7 Weinmonat.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Martinus Episcopus seruus seruorum dei, Dilecto filio . . .
Abbati Monasterii de Monte Angelorum, Constantiensis diocesis,
Salutem | et apostolicam benedictionem. Ad audientiam nostram
pervenit, quod tam dilecte in Christo filie . . Abbatissa et Con-
ventus Monasterii de Rathu- | sen, Cisterciensis ordinis Constan-
tiensis diocesis, quam ille que in Monasterio ipso precesserunt
easdem, decimas, redditus, terras, | domos, vineas, possessiones,
grangias, piscarias, prata, pascua, nemora, molendina, iura,
iurisdictiones et quedam alia bona | ad Monasterium ipsum spec-
tantia, datis super hoc litteris, interpositis iuramentis, factis re-
nuntiationibus, et penis adiectis | in grauem eiusdem Monasterii
lesionem, nonnullis clericis et laicis aliquibus eorum ad uitam
quibusdam uero ad non modicum | tempus et aliis perpetuo ad
firmam uel sub censu annuo concesserunt, quorum aliqui dicuntur
super his confir- | mationis litteras in forma communi a sede
apostolica impetrasse. Quia vero nostra interest super hoc de
oportuno remedio | prouidere, discretioni tue per apostolica scripta
mandamus, quatinus ea que de bonis ipsius monasterii per con-
cessio- | nes hujusmodi alienata inveneris illicite vel distracta, ad
ius et proprietatem prefati Monasterii, non obstantibus | litteris,
iuramentis, renuntiationibus et confirmationibus supradictis legitime
revocare procures. Contradictores per | censuram ecclesiasticam
appellatione postposita compescendo. Testes autem qui fuerint
nominati, si se gratia, odio, vel timore | subtraxerint, censura
simili appellatione cessante compellas veritati testimonium perhibere.
Datum Perusii | Nonis Octobris, Pontificatus nostri Anno Quarto.

34.

1284, 14 Weinmonat.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Martinus episcopus seruus seruorum dei, Dilecto filio . .
Abbati Monasterii de Monte Angelorum, Constantiensis diocesis,
Salutem et apostolicam benedictionem. | Querelam dilectorum in

Christo filiarum . . Abbatisse et Conventus Monasterii de Rathusen ordinis Cisterciensis, recepimus continentem, quod nonnulli | clerici et ecclesiastice persone tam religiose quam seculares etiam in dignitatibus et personatibus constitute, ac Barones, milites, et alii laici, Constan- | tiensis Ciuitatis et diocesis, qui terras, posses- siones, domos et alia immobilia bona sub censu annuo seu redditu, a Monasterio ipso tenent, huiusmodi | censum seu redditum, eis contra iustitiam exhibere non curant, quamquam terrarum et aliorum premissorum bonorum possessionem pacificam habeant, et | fructus integre percipient eorumdem. Propter quod prefatis Abba- tisse et conventui graue imminet prejudicium, et eidem Monasterio non modicum detri- | mentum. Cum autem pro parte ipsarum Abbatisse et Conuentus ad nostram prouidentiam super hoc habitus sit recursus, discretioni tue per apostolica scripta mandi- | mus, quatinus si est ita, dictos clericos, personas ecclesiasticas, barones, milites et laicos, ad exhibendum prefatum censum seu redditum Abbatisse et Conventui | memoratis integre ut tenentur, monitione premissa, per censuram ecclasiasticam appellatione remota previa ratione compellas. Proviso ne in terras | dictorum Baronum ex- commuicationis vel interdicti sententiam proferas, nisi a nobis mandatum super hoc receperis speciale. Testes autem qui fuerint nominati, si | se gratia odio vel timore subtraxerint, censura simili appellatione cessante compellas veritati testimonium perhibere. Datum Perusii | ij Iduum Octobris, Pontificatus nostri Anno Quarto.

35.

1287, 8 Mai.

(Cistercienser-Abtei Cappel; jetzt Staatsarchiv Zürich.)¹⁾

In gotes namen Amen. Ich Rvodolf von Schowense fvnde allen, die es vernement, dc ich dur min, mines vatters, miner Mvoter vnd aller miner vorder sele min grot be= | neimet²⁾ habe mit miner erben willen vnd wussende, Goteshvfern vnd geislichen lüten nach miner Herron rate abet Arnoldes von Eingelberg, vnd abet | Rvodolfs von Chappelle als hie na geschrieben stat swie ich

¹⁾ Von dem correspondirenden Vereinsmitgliede, Herrn Archivar G. Meyer von Knonau, gefälligst mitgetheilt.

²⁾ bestimmet. (Ziemanns mittelhochdeutsches Wörterbuch, S. 24.)

verdirb¹⁾ vñ der verte ze sant Joste. ²⁾ DC erste dem Goþhs von Lucern minen ceinden von Degental | der ein phunt gilt vnd vñf schillinge, vnd min cehenden von chriens der gilt ein Malter chornes, dc sv ierlich min iarcit begangen als sitte vnd | gewonlich ist. Dem Luperistere von Lucervn ein grot vnd heisset Gandmans vnd lit zwiz vnd gilt cehn schilling, dc er min iarcit begange vnd alle | sunnendag gedenche. Dem Samenvnge von Eingelberg ein grot vnd heisset Rytinon vnd lit in der chilchoeri ze bwoſ vnd gilt zwei phunt, vnd ein grot an | Bvrgon dc gilt cehn schillinge dc da buwet Werne von Bwochli, also dc man den eins so vil so er gebvren mvge ellv iar an minem ierlichen | tage dem Samenvnge ze einem Dienste dc sv min vnd miner vorderon ge- trvlich gedendhen vnd min iarcit begangen. Dem Samenvnge von Hinderlappe | min grot von Hattingen vnd gilt ein phvnt. Dem Samenvnge von Chappelle ein grot dem man spricht Trumppis dc drifseg filling gilt, vnd lit zwiz | Dem Samenvng von Wetingen ein grot dem man spricht ruben vnd gilt ein phunt vnd lit ze Altorf. Dem Samenvnge von sant Urban ein grot in Gorni- | bach vnd lit in der chilchoeri von wassen, vnd gilt drifseg schillinge, vnd sol man dennen von geben cehn schilling ierlich dem Samenvng von Ebersegge | Dien Herron von Hoinrein ein grot heisset Chvon- rat Juzen vnd lit ze Altorf vnd gilt ein phunt. Dien Herron von Hilzchilchen ein grot heisset Grabers vnd | gilt sechcen schil- ling, vnd ein grot heisset Hemvn in veienswanda, dc gilt sechs

¹⁾ sterbe. (a. a. D. S. 543.)

²⁾ Es wurde Seite 11, Note 5, bereits nachgewiesen, daß St. Josse-sur-mer die eine Andachtsstätte des heil. Josts war. Zu mehrerer Erläuterung darf nachgeholt werden, daß dieser Ort (*Cella seu monasteriolum S. Judoci*) am Ausfluß der Quantia (la Canche) in der alten Grafschaft Ponthieu, Bisthums Amiens, wo heute die Stadt Montreuil im Departement Pas-de-Calais sich erhebt, gelegen war. (Joh. Jac. Hofmanni Lexicon Universale. p. 868. edit. Basileæ 1677. fol.) Ob das von J. C. Kopp (Reichsgesch. I. 772. N. 3.) nach den *Gesta Treviror.* citirte Boventa wohl das heutige Pontivy im Departemente Morbihan, Provinz Bretagne, sein dürfte, weiß ich nicht zu bestimmen. Einmal einer der ersten Geographen Frankreichs (M. Adolphe Guérard) sagt von diesem Orte, obgleich es nicht am Meere gelegen ist, qu'il n'y existait en 660 qu'un manastère où mourut saint Josse, frère de Judicael, roi de Bretagne. (Géographie Synoptique de la France et de ses Colonies, p. 195. edit. Epernay 1839. 4.)

schilling, vnd lit ze bvgelon. Dien vrowen von rathusen ein
 grot | heisset ze vnderoege vnd gilt zwei phunt, vnd lit ze Altorf.
 Dien vrowen von vrowental ein guot heisset Wolrichs Malmenscht
 vnd gilt ein phunt, vnd lit | ze Altingenhusen. Dien vrowen von
 steina grot hesset Heldis vnd giltet achzehen schillinge vnd lit ze
 bvgelon. Dien vrowen von sant Laz= | re ze sedor ein grot
 heisset rvben vnd giltet von schilling vnd lit ze bvgelon. Dien
 vrowen von Nuwenchilch min grot ze Spreitenbach vnd | gilt ein
 eigern. Dem Spital von Lucern min acher dervntweges die wisse
 vnd chocinger buwent mit allem nvze. Und als es dem gozhus |
 von Eingelberg gesetzet ist, des sol der vorgenanden gozhusron
 iechlichs schuldig sin ze volbringenne, vnd swie dechein Herre ald
 plegier der | vorgeschriften gozhusron den eins der im gebvret nvt
 enteilet als es hie vor gesetzet ist sinem Samenvnge an sinem ierlichen
 tage, so sol der | eins des iares geuallen sin dien gozhusern von
 eingelberg vnd von Chappelle. vnd vrbac seze ich an min Herren
 von Eingelberg vnd von | Chappelv dc sv hundert phunt geben
 dur min vnd aller miner vorder selv, vnd der vunfzig phunt gelten
 vnd widergeben, vb ieman si, dem | ich von schvldon gelten vnd
 widergeben sol vnd dv andern vunfzeg phunt geben dur got als
 ich geheissen han vnd sv wussen vnd versehen | dar es wol bechert
 si. vnd sez dv hunder uf min lidige eigen dv hie na geschrieben
 stant. vf den Hof ze meggen der ein March gilt | vf den obern
 hof halben ze Emmen der gilt drissig sigilling, vf min grot ze Holzhusern
 dc gilt drissig schilling, vf min grot ze gerloswile |
 dc gilt ein phunt, also dc es min erben loesen inrvnt einem
 halben iare vb sv wen. Ist des nvt, so sun min Herren von
 Eingelberg vnd | von Chappelle dvselben gveter verchoisen, vnd
 svn dv hunder phunt richten als ich sv gesetzet han bi ir selv ¹⁾),
 vnd dc dise gift | vnd gesetzte steit belibe an chreinch, so gib ich
 disen brief bestigelt mit miner vorgenanden Herron Ingessigeln, vnd
 mit minem | ze einem vrchunde der Warheit. Dirre brief wart
 gegeben in dem Iare do von gottes geburt waren Tuseng zweihundert |
 achzig vnd siben iar ze Lucerne an dem Donrstag vor
 der usvart unsers Herren Do dv zal Inditivn stvont in dem |
 vnfcehenden iare vor biderben — L — B — T — E — N. —

¹⁾ Der Schreiber setzte früher „eide“, ward aber wiederum durchgestrichen.

36.

1287, 4 Heumonat.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Quoniam ordo rei geste faciliter solet labi cum tempore , nisi scripturarum testimonio fulciatur , Nouerint uniuersi quos nosce fuerit | oportunum , quod Ego Henricus faber de buetensulz proprio motu instigatus , a nemine circumventus , in Anime mee remedium meorumque pro- | genitorum salutem , possessiones meas in Hez- lingem quas vna cum H. de Hezlingen quiete possideo sine omni contradictione , per manum propri- | am et Henrici eiusdem , Ve- nerabili in Christo . . Abbatisse et Conventui domus Consilii Cy- sterciensis ordinis , dyocesis Constantiensis , contuli et confero per presentes , tali con- | ditione , quod post mortem meam cum suis juribus vtilitatibus proventibus et attinentiis vniuersis libere cedant domui prelibate , hoc de meo | rogatu apposito , quod si heredes mei dictas possessiones habere decreverint , decem libras denariorum Monete currentis conferre debeant , | quibus collatis , sine omni contradictione possessiones predictas , ex vi conditionis quam pre- sentibus insero , perpetuo possidebunt Jure heredita - | rio , sicut et ego ad vitam meam possideo , prout instrumentum super hoc confectum plenius manifestat , Et licet in ipso instrumento | secus sit positum , quam in presentibus , tamen volo ut donatio ista per- severet inconcussa , Renuncians in scriptis omni beneficio Juris | tam canonici quam civilis , Consuetudinis , Statuti , priuilegii , ex- ceptionis doli mali et totius in contrarium alligationis per quod | hec donatio posset ad presens uel in posterum revocari . In huius rei testimonium quia Sigillum proprium non habeo , presentes | Sigillo Venerabilis patris , domini . . Abbatis domus Sancti Vrbani petii consignari . Nos vero Frater Julianus Abbas predictus , ad | petitionem Henrici prefati Sigillum nostrum presentibus duximus apponendum . Datum in domo Consilii Anno domini MCC. | lxxxvij. iij. Nonarum Julii . Indictione XV.

37.

1288.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

Bonitate diuina Frater Johannes Lethouiensis Episcopus , or- dinis Fratrum domus | theutonice , Christi fidelibus vniuersis ,

presentia visuris seu audituris, salutem in domino | salutarem.
 Loca sanctorum pia devotione debite sunt veneranda, ut dum dei
 | honoramus amicos ipsi nos deo reddant amabiliores, et quod
 nostris non valemus | meritis, eorum patrocinio consequamur.
 Cupientes igitur, ut Monasterium devo- | tarum in Christo domi-
 narum in Rathusen ordinis Cysterciensis, congruis honoribus ho-
 noretur | et condignis sollempnitatibus frequentetur, Omnibus corde
 contritis et eis | confessis qui in dedicatione predicti Monasterii,
 et in quatuor festivitatibus beate | virginis marie causa devotionis
 superuenerint, et de Facultate sibi a deo col- | lata eidem manum
 porrexerint adiutricem, auctoritate omnipotentis dei et beatorum
 Petri | et Pauli apostolorum eius meritis confisi, centum dies cri-
 minalium et vnam Karrinam | de iniunctis sibi penitentiis in nomine
 domini misericorditer relaxamus, sigillum nostrum presentibus |
 pro testimonio appendentes. Datum in Luceria anno domini
 MCCLXXXVij, Indictione prima.

38.

1289, 19 März.

(Cistercienserinnen in Rathhausen.)

O. Cantor Monasterii Lucernensis, ordinis Sancti Benedicti,
 Constantiensis diocesis, Iudex a Religioso in Christo . . permissione
 diuina abbe Monasterii | Montis angelorum, ordinis et diocesis
 predictorum, Sedis apostolice delegato, Subdelegatus, nec non Iudex
 compromissarius. Vniuersis presentium | inspectoribus in domino
 Karitatem. Cum inter Religiosas in Christo . . Abbatissam et Con-
 ventum Monialium domus in | Rathusen, ex vna, et Burchardum
 de Gerloswile ex parte altera, super proprietate possessionum que
 uulgo appellantur | Homeysen guot, ac super censu decem et octo
 Denariorum, ab eisdem bonis solvendo annuatim, questio uerteretur,
 tandem | causa ipsa utrimque vallata sub certa pena fuit in arbitros,
 videlicet dominos . . Volricum Decanum Lucernensem, et Volricum
 Rec- | torem ecclesie in Buochrein de consensu partium compro-
 missarum nobis Cantore predicto pro tercio seu mediatore assumpto
 vna- | nimi parcium voluntate. Quibus duobus arbitris in senten-
 tiando discordantibus, Nos, Heinrico dicto Luterbrot et Wernhero |
 Filio suo super hoc testibus examinatis et iuratis, et aliis cause
 meritis auditis et inspectis singulis circumstantiis, in - | venimus

proprietatem eorumdem bonorum ad ipsum Monasterium in Rathusen pertinere, cum predicto censu, qui ab eisdem testibus fuit | ob sue anime remedium impositus et longis temporibus persolutus. Quare nos, requisito prudentum consilio statui- | mus et arbitrando decernimus proprietatem predictarum possessionum ad presatam domum seu Monasterium in Rathusen presentibus | deuolutam, vna cum censu decem et octo denariorum predicto, ipsi Monasterio ad indicium proprietatis festo Michaelis annuo persoluendo, | reducentes ipsas Moniales suumque Monasterium in possessionem uel quasi eiusdem proprietatis, seu percipiendi eundem censem, | quem memoratus Burchardus ab annis quindecim neglexerat in ipsius Monasterii preiudicium et gravamen, pro quo censu | neglecto iamdictum Burchardum in Quindecim solidis denariorum con- dempnavimus per presentes, ipsis monialibus infra dominicam | palmarum proximam emende nomine persolvendas. Prenominatus etiam Burchardus possessiones seu contingentes, de manu | Abba- tisse* predicte domus, sub eodem censu recepit, ea conditione, videlicet quod si ipsum cedere uel decidere contingeret, sine fi- | liis et heredibus, qui dicuntur vulgariter Liperben, eadem bona Monasterio predicto cedant et cedere debeant ipso facto contra- | dictione qualibet non obstante. Actum presentibus hiis testibus presentibus ad hoc vocatis et rogatis, Dominis . . De- | cano Lu- cernensi predicto, Volrico Rectore ecclesie in Buochrein, Chuon- rado, Johanne, Hermanno et Heinrico de Vrendorf Sacer- | dotibus consociis eiusdem Decani, Ruodolfo de Schowense, Chuonrado Bamberg, Jacobo Fabro, Volrico de Urendorf, Heinrico | dicto pistore, Burchardo Berold, Chvonrado Toteneich et aliis pluribus fide dignis. Anno domini. M. CC. lxxxix. | xiii. Kalend. Aprilis. Indictione Secunda. Sigillo nostro appenso presentibus in testimoni- nium premissorum.

39.

1298, 29 Brachmonat.

(Stiftsarchiv Lucern.)

In gottes namen Amen. Dir brief kündet Allen die in ver- nement, daz Volrich der vrner von Lycerron | vür mich Bropft Berhtolden von Lycerron fam in vnser Capitel ze Lycerron ze miner gegeni | vnd Hern Walthes des Ammans von Lycerron, do er

riten vnd gan mochte gesvnt vnd sinnig, vnd | vf sin Hvs, vnd den keler hinden dran, daz vor der provwen Hvs von Rathysen vber lit, da vf e | mals einlvf schillinge selgeretes fvonden. vnd ein garten in dem Mose da vf ein schilling selgeretes | ¹⁾ lit, fazte ein liecht daz tag vnd nacht brinnen sol dem gotteshvs von Lycerron nach sime | tode ob er ez vor fines libes notvrft ersparen mag. Darzvo swaz er ligendes alde verendes gvotes hat | gewinnet daz er ersparen mag, hat er beneimet vnd gesetzet vnd geben vmbetwng- gen vnd betrogen | willeklich vnd offenlich daz es vnserm gotteshvs belibe an seiner erben vnd allermenliches wider- | sprache. Hie bi waren gezuge Her Ortolf der Kyster Her Heinrich der Kamrer. Her Walter | der Almvsnier von Lycerron. Her Chvonrat von Engelberg. Her Johans der Shvolmeister von | Lycerron. Her Friderich. Heinrich Bochli. Chvono branberg. Heinrich Stanner. Peter an der | Brvgge. Und ze eim vrkynde vnd ze einer stete dirre orden- vnge vnd dirre gift wart dir | brief geben mit minem vnd Hern Walther des vor genanden Ingessigeln. In dem Jare do man | zalte von gottes gebvrte zwelf hvdert acht vnd nvnzig Jar. nach sant Johanns mes | ze svniecht an dem svnnetage. do dv Indictio fvont. in dem einlvften Jare. —

¹⁾ Eine Vermächtnis oder Abgabe, die einer zum Heil seiner oder anderer Seelen an heilige Orte gibt.